په پيغمبرانو ايمان

معنی،
دلايل
او غوښتنې يې

حکمتيار

پر پيغمبرانو ايمان

معنى،

دلائل

او غوښتني ئې

حکمتيار

فهرست

عنوان	صفحه
د ناشر مقدمه	أ
په پیغمبرانو ایمان	۱
په پیغمبرانو د ایمان معنی	۱
په پیغمبرانو د ایمان غوښتني	۲۸
توقیر او تعظیم:	۲۸
ژوره مینه:	۳۰
کامل اطاعت:	۳۲
د استهداء لپاره پیغمبر ته رجوع:	۳٤
حکمیت:	۳٦
هدف او تګلاره د پیغمبر په متابعت کې ټاکل:	۳۷

بسم الله الرحمن الرحيم

د ناشر مقدمه

د الله تعالی د پېرزوینو ممنون یو چې موږ ته ئې د یوه بل ښکلي او په زړه پوري کتاب د خپرولو توفیق راکړ، دا کتاب د هغو درسونو د لړۍ یوه برخه ده چې ورور حکمتیار د اردوی سپاهیان رضاکار اسلام په تربیتي غونډو کې رضاکارانو ته درلودل او په ۱۳۶۹هـ ش کال کې د کتاب په بڼه کې ترتیب او چاپ شوی، بیا د ځینو عربو ورونو په غوښتنه، په عربي ترجمه او په کافي شمېر کې خپور شوی، دا کتاب په پیغمبرانو د ایمان معنی، غوښتني او هغه دلایل وړاندي کوي چې انسان ولې پیغمبرانو ته اړ دئ، د دې درسونو دا لړۍ د لاندي پنځو کتابونو په بڼه کې خپره شوې:

۱. په الله تعالی ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۲. په آخرت ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۳. په پیغمبرانو ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

٤. په کتابونو ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

۵. په ملائکو او قضا او قدر ایمان، معنی، دلایل او غوښتني ئې.

د دغو اساسي مسایلو اهمیت ته په پام سره مو دا غوره وګڼله چې یو ځل بیا ئې خپل خدای پال او په دین مین ولس ته وړاندي کړو، هغو باایمانو ځوانانو ته چې د غربي استعمار د فکري یرغل په ضد ئې د مبارزې سنګر تود ساتلی او غواړي د ایمان په حقیقت پوه شي، نورو ته ئې وښیي، خپل فردي او اجتماعي ژوند د ایمان په رڼا کې او د خپل رب د لارښوونو

مطابق تنظیم کړي، او په آزاد او خپلواك افغانستان کې د اسلام پرتمین بیرغ رپانده وګوري، د دې کتابونو د ژوري او دقیقي مطالعې بلنه ورکوو، دعاء کوو چې الله تعالی موږ په دنیا او آخرت کې د هغو توریالیو مبارزینو په صف کې محسوب کړي چې له الله تعالی پرته بل چا ته سر نه ټیټوي، له بل چا طمعه او وېره نه لري، د خپل رب رضا لټوي او دې سپېڅلي هدف ته د رسېدو په لار کې هري قربانۍ ته چمتو دي.

اللهم اهدنا الصراط المستقیم

بسم الله الرحمن الرحيم

پر پيغمبرانو ايمان

دا موضوع به تر دې درېو عنوانونو لاندې څېړو:

- پر پيغمبرانو د ايمان معنی.
- د پيغمبر بعثت او لېږنې ته د انسان ضرورت.
- او په پيغمبرانو د ايمان غوښتنې.

پر پيغمبرانو د ايمان معنی

پ پيغمبرانو باندې د ايمان معنی دا ده چې الله جل شأنه د زمانې په بېلابېلو پړاوونو کې د انسانانو د لارښوونې او هدايت لپاره، د دوی له منځ نه ترټولو غوره او صالح شخصيتونه غوره کړي، هغوی ته ئې وحې کړې او له خپل پېغام سره ئې خلکو ته لېږلي، چې هغوی د الله تعالی لورې ته دعوت او هدايت کړي، هغوی ته خپل ځان، جهان او خپل رب وروپېژني او د غوره او سوکاله ژوندون لارې او طريقې وروښيي.

الله جل شأنه پيغمبران د خلکو له منځه انتخاب کړي او دوی تر ټولو غوره او صالح انسانان او د لوړ معنوي او اخلاقي شخصيت خاوندان دي. د خلکو له منځه د دوی د انتخاب معنی دا ده چې پيغمبران د آدم عليه السلام له اولادې څخه دي، په دې موضوع د دې لپاره ترکيز کوم چې متأسفانه ځينو د جهالت او ناپوهۍ په وجه او ځينو په محبت او درناوي کې د غلو او افراط په وجه دا هڅه کړې چې ثابته کړي پيغمبران د نورو

انسانانو په څېر نه دي، ځینو خپل پیغمبران هغه مقام ته رسولي او داسي څه ئې هغوی ته منسوب کړي چي یوازي له الله تعالی سره ښایي، نسیحیانو د عیسی علیه السلام په اړه وویل چي هغه له نوره پیدا شوی، هغه د خدای زوی دئ، له خدایه رابېل شوی، خدای د مسیح په بڼه کي زمکي ته راغلی، یهودانو د عزیر علیه السلام په هکله وویل چي هغه د خدای زوی دئ، په مسلمانانو کي هم داسي جاهل کسان راپیدا شول چي د پیغمبر علیه السلام په اړه ئې د مسیحیانو او یهودانو په څېر له غلو او مبالغي ډکي خبري وکړې، چا وویل هغه له نوره پیدا شوی، چا وویل هغه په غیب پوهېدو، دا په داسي حال کي چي قرآن په صریح او څرګندو الفاظو او په مکرره توګه وایي چي پیغمبران علیهم السلام د آدم علیه السلام د اولاد له منځه د انسانانو د لارښووني او هدایت لپاره غوره شوي، توپیر ئې له نورو انسانانو څخه یوازي په دې کي دئ چي د الله تعالی له لوري وحي ورته شوې. قرآن موږ ته وایي چي انسان له خاوري پیدا شوی، خو د همدغه له خاوري پیدا شوي انسان په وړاندي هغه ملائکي په سجدې کولو مکلفي شوې چي له نوره پیدا شوې، دا د کوم شي کمال نه دئ چي له نوره پیدا شوی وي، او پر هغه څه تفوق او امتیاز ولري چي الله تعالی له بل څه پیدا کړی، د خاوري او د نور هم بنسټ یو دئ او هم ئې خالق یو، د هر مخلوق امتیاز او پر بل تفوق او لوړوالی په هغه کار کي دئ چي ترسره کوي ئې نه په ذات او د پیدایښت په ماده کي، قرآن دې مطلب ته په څرکنده توګه اشاره کوي چي که د زمکي په سر ملائکي په ډاډ او اطمئنان سره اوسېدلی او دوی ته پیغمبران لېږل کېدی نو د دوی له ډلي څخه به وو، فرشتو ته به فرشتې د پیغمبرانو په توګه لېږل کېدې، خو د زمکي په سر انسانان اوسېږي، نو ځکه الله تعالی دوی ته د دوی له منځه یو انسان د پیغمبر په توګه لېږي، او قرآن وایي: که الله تعالی غوښتی چي کومه فرشته انسانانو ته د خپل استازي او پیغمبر په توګه ولېږي نو هغه به ئې د یوه انسان په بڼې کي لېږله، دا ځکه چي انسان یوازي د انسان په ژبه پوهېدی

شي او يوازي انسان د ده لپاره بېلګه او قدوه کېدی شي.

د قرآن له ويناوو معلومېږي چې له ټولو پيغمبرانو عليهم السلام سره همدا معامله شوې، چا چې تر ټولو زيات د دوی مخالفت ته ملا تړلې، هغه دين پلورونکي ټګمار مذهبي مشران وو چي تر ټولو مخکي ئې بايد په هغوی ايمان راوړی وی، خو دوی له دين نه دکان جوړ کړی وو او له مذهب نه دام!! پيغمبرانو حقيقي دين ته بللي، له الله تعالی وېري ته، حق او عدالت ته، له حرامو ځان ساتلو ته، صداقت او رښتيا ته او دا هغه څه وو چې دوی ئې منلو ته تيار نه وو، دوی د هر نوي پيغمبر مقابله په دې سره کوله چي خلکو ته به ئې ويل: په ده کي هغه ځانګړتياوي نشته چي په مخکنيو پيغمبرانو کي وې، عوامو له دوی نه د مخکنيو پيغمبرانو په اړه هغه څه اورېدلي وو او هغه څه ئې هغوی ته منسوب کړي او په هغو الفاظو ئې ستايلي وو چې يوازي له الله تعالی سره ښايي، دوی پيغمبران د خدايۍ او الوهيت مقام ته رسولي، عوام د دوی د غلطو تبليغاتو تر اغېز لاندي له پيغمبرانو نه د هغه څه انتظار کاوو چې په وس کي ئې نه وو، قرآن دا حالت څومره ښکلی او دقيق انځوروي، هلته چي فرمايي:

وَقَالُواْ لَن نُّؤۡمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفۡجُرَ لَنَا مِنَ ٱلۡأَرۡضِ يَنۢبُوعًا ٩٠ أَوۡ
تَكُونَ لَكَ جَنَّةٞ مِّن نَّخِيلٖ وَعِنَبٖ فَتُفَجِّرَ ٱلۡأَنۡهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفۡجِيرًا
٩١ أَوۡ تُسۡقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمۡتَ عَلَيۡنَا كِسَفًا أَوۡ تَأۡتِيَ بِٱللَّهِ
وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ٩٢ أَوۡ يَكُونَ لَكَ بَيۡتٞ مِّن زُخۡرُفٍ أَوۡ تَرۡقَىٰ فِي
ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤۡمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيۡنَا كِتَٰبٗا نَّقۡرَؤُهُۥۗ قُلۡ
سُبۡحَانَ رَبِّي هَلۡ كُنتُ إِلَّا بَشَرٗا رَّسُولٗا ٩٣ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن

يُؤۡمِنُوٓاْ إِذۡ جَآءَهُمُ ٱلۡهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓاْ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرٗا رَّسُولٗا ٩٤

الاسراء: ٩٠-٩٤

او وئي ويل: تر هغه به هيڅکله دربانديي باور ونه کړو چي له زمکي يوه چينه راته جاري نه کړې، يا د کجورو او انګورو داسي باغ دي وي چي هري خوا ته ويالې په کې وبهوې او يا لکه څنګه چي ګمان کوې د آسمان يوه ټوټه پر موږ راپرې باسې، يا خدای او فرښتې مخامخ راولې، يا د سرو سپينو زرو کور ولرې، يا آسمان ته لوړ ولاړ شې او پورته تګ دي هم تر هغه نه منو چي داسي کتاب درسره راوړې چي موږ ئې ولولو، ورته ووايه: پاکي زما رب لره ده ، آيا زه له يوه داسي انسان نه پرته بل څه يم چي د پيغمبر په توګه لېږل شوی؟ او خلکو ته د هدايت له راتلو وروسته يوازي دې خبري دوی له ايمان راوړو منع کړل چي ويل ئې: آيا خدای يو انسان د پيغمبر په توګه رالېږلی؟!!

ګورئ چي (خلك) دغي خبري له ايمان راوړلو منع کړي چي پيغمبر ئې د نورو انسانانو په څېر يو انسان موندلی، داسي چي حيرتناك او خارق العاده کارونه نشي کولی، د ده په خوا کې نه څوك خدای په ښکاره ګوري او نه د فرشتو لښکري، آسمان ته نشي ختلی، له زمکي چينې نشي راخوټولی، سره او سپين زر ئې په لاس کې نشته، د باغونو او بنګلو خاوند نه دئ!!

د يهودانو مذهبي مشرانو د خپلو پيغمبرانو په اړه خلکو ته همدا ويلي وو چي دوی دغه ټول کارونه کولی شو، نو ځکه ئې د عيسی عليه السلام په څېر په هغه پيغمبر هم ايمان رانه ووړ چي معجزې ئې تر ټولو پيغمبرانو زياتي وې!!

پيغمبر يوازي د الله تعالی د پيغام حامل نه دئ، دنده ئې په دې کې نه راخلاصه کېږي چي الهي پيغام په امانت او صداقت سره او په بشپړه توګه خلکو ته ورسوي، بلکي هغه د انسانانو لپاره قدوه، اسوه او بېلګه

دئ، هغه دا الهي پیغام هم په خپلې ژبې سره خلکو ته بیانوي او هم ئې په خپل عملي ژوند کې دوی ته انځوروي، موږ د پیغمبر په شخصیت او عملي ژوند کې هغه څه ګورو چې الله تعالی ئې د هر انسان په ژوند کې لیدل غواړي، که څوک غواړي په دې پوه شي چې خپل رب ئې څه ترې غوښتي، د ده لپاره څنګه ژوند، څنګه وینا، کومه عقیده، کوم عمل او څنګه اخلاق غوره ګڼي، نو ځواب ئې دا دئ چې د پیغمبر په څېر ژوند، وینا، عقیده، عمل او اخلاق. پیغمبر په حقیقت کې د الهي پیغام عملي تجسم دئ، الله تعالی چې انسانانو ته د کامل او غوره انسان د جوړېدو لپاره کومې لارښوونې رالېږلې هغه د پیغمبر په شخصیت کې څرګندې شوې، کامل انسان هغه دئ چې د پیغمبر په څېر وي، الله تعالی هغه بنده او د ده قول او عمل خوښوي چې قول او عمل ئې د پیغمبر په څېر وي، پیغمبر د انساني ټولنې د معنوي او اخلاقي کمال او ارتقاء لپاره د پای او انتهاء هغه نقطه ده چې تر ټولو د لوړ شخصیت خاوندان، باهمته او اولوالعزمه انسانان وررسېدی شي او هیڅ انسان ترې لوړ نشي تېرېدی، که وغواړو دا مطلب د یوه ګراف په ذریعه تشریح کړو؛ نو د ګراف په بې انتهاء پای کې الله جل شانه دئ، مسلمان په دې ګمارل شوی چې په همدې لوري به درومي، الله تعالی ته به د نږدې کېدو هڅه کوي، په الهي اخلاقو به ځان سنګاروي، په دې لارښوونې به عمل کوي چې (تخلقوا بخلق الله: په الهي اخلاقو ځان سمبال کړئ، الهي اخلاق ځان ته غوره کړئ)، الهي اخلاق په حقیقت کې د بې انتهاء معنوي کمال او ارتقاء هغه لوړه څوکه ده چې هغې ته رسېدل د انسان له وسه وتلې ده، هغې څوکې ته نږدې کېدا ممکنه ده خو رسېدا محال. پیغمبران علیهم السلام دې لوړې څوکې ته د رسېدلو په لار کې هغه ځای ته رسېږي چې د انسان لپاره وروستی او آخري معراج دئ، په یوه بې انتهاء او پای نه منونکي مسیر کې وروستی تم ځای او د توقف آخري پړاو، هیڅ انسان ته تر دې نقطې آخوا تېرېدا ممکنه نه ده. د پیغمبرانو علیهم السلام شخصیت د انساني لوړو اخلاقو، د ده اوچتو معنوي ځانګړتیاوو او د

غوره صفاتو او خصوصیاتو لپاره وروستی معراج او د ګراف آخري لوړه څوکه ده. هغوی په هر څه کې د نورو لپاره بېلګه، اسوه او قدوه دي، الله جل شأنه له ګناه، خطأ او اشتباهاتو خوندي او مصئون ساتلي، له فکري، اخلاقي او عملي پلوه له ګناه او خطأ معصوم دي، د ګناه عصمت په دې معنی چي که کله د انساني طبیعت په مقتضاء له دوی نه کومه وړه اشتباه هم وشي، الله جل شأنه یي ډېر ژر متوجه کوي، د اشتباه مخنیوی او جبران کوي او تکرار ته ئې نه پرېږدي. په دې معنی هغوی معصوم دي او الله جل شانه له ګناه مصئون ساتلي، الله تعالی د خپل رسالت او پیغام لپاره داسي شخصیتونه غوره کوي چي دا دنده په بشپړ امانت او صداقت سره خلکو ته ورسوي، د یوه پیغمبر په ځای بل پیغمبر هغه مهال لېږلی چي د مخکني پیغمبر د دعوت ټولي نښي، اغېز او اثر زایل او له منځه تللی، هر پیغمبر چي راغلی، خلك په دې مکلف شوي چي په همدې نوي پیغمبر به ایمان راوړي، مخکنی پیغمبر او امت ئې هم په دې مکلف شوي چي په هغه ایمان راوړي او ملګرتیا ئې وکړي، لکه چي قرآن فرمایي:

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَٰبٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ ۚ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى ۖ قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا ۚ قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ٨١ آل عمران:٨١

او کله چي الله مو د پیغمبرانو ژمنه واخیسته چي دا دئ تاسو ته مي کتاب او حکمت درکړ، نو که بیا تاسو ته داسي کوم پیغمبر راغی چي تاسو ته د درکړی شوي کتاب تصدیقوونکی وي نو حتماً به ایمان پرې راوړئ او مرسته به ئې کوئ، وئې فرمایل: آیا په دې اقرار کوئ او پر دې باندي زما دا پېټی (پر اوږو) اخلئ؟ وئې ویل: اقرار کوو، وئې فرمایل: نو شاهد اوسئ چي زه

هم له شاهدانو څخه يم.

يعني له پېغمبرانو نه الله تعالی دا ژمنه اخيستې ده چي يو به د بل ملاتړ او مرسته کوي، په دې ژمني کي د دوی امتيان هم شامل دي، دوی به هم د خپلو پېغمبرانو پر پله گام ږدي او د هر مؤمن او د کتاب تصديقوونکي ملگرتيا او ملاتړ به کوي. څوك چي دا کار ونکړي په حقيقت کي ئې له الله سره کړې ژمنه ماته کړې او د پېغمبرانو له لاري منحرف شوی، دا ځکه چي له انبياوو نه دا عهد او پيمان اخيستل شوی چي که له دوی وروسته داسي بل پيغمبر راځي چي د دوی د دعوت مصدق وي، نو هرومرو به پر هغه ايمان راوړي او د هغه تأييد او ملگرتيا به کوي او د دوی امتونه او پلويان هم مکلف شوي چي په همغه نوي دعوت او نوي پيغمبر به ايمان راوړي.

پر هر پيغمبر له حالاتو سره سم او د شرائطو له غوښتنو سره سم کتاب، صحيفه او احکام نازل شوي، چا ته کتاب ورکړی شوی، چاته صحيفې او څوك په دې مکلف شوی چي د خپل دور او يا له ده نه مخکي پيغمبر دعوت وچلوي، هغه تجديد کړي او د هغه طرف ته بلنه ورکړي.

د پيغمبرانو شمېر ډېر دئ، د آدم عليه السلام له پيدايښته سره سم د دوی د لېږلو سلسله پيل شوې او دا لړۍ پر محمد عليه السلام پای ته رسېدلې، له ده وروسته بل پيغمبر نه مبعوث کېږي، تر قيامته پوري ټول خلك پدې مکلف دي چي د محمد صلی الله عليه وسلم په رسالت ايمان راوړي او هغه دين ومني چي ده راوړی، دا ځکه چي الله تعالی دی په داسي وخت کي په پيغمبرۍ مبعوث کړ چي پيغام او رسالت ئې تر قيامته له هر راز تحريف خوندي پاته کېدی شي، د ده په لاس د لېږل شوي قرآن د خوندي او محفوظ پاته کېدو انتظام شوی، دا دئ گوری چي د قرآن له راتلو څوارلس پېړۍ تېري شوې خو په يوه حرف او حتی زور او زېر کي ئې تغيير رانه غی، دا کار تر دې د مخه ممکن نه وو، د نورو پيغمبرانو عليهم

السلام په لاس لیږل شوي کتابونه له منځه ولاړل، له هر یوه نه یوه وړه برخه حتی د څو جملو په اندازه هم نه ده پاتې شوې، د همدې لپاره تر محمد علیه السلام وروسته د بل پیغمبر د لیږلو ضرورت منتفي شوی، د قرآن په شته والي کې نه د بل کتاب د لیږلو ضرورت شته او نه د بل پیغمبر.

د پیغمبرانو علیهم السلام یو خصوصیت دا دئ چې هر یو ئې د مخکني پیغمبر او د هغه د دعوت تصدیق کوي او د راتلونکي پیغمبر زیری او بشارت ورکوي، دا د تیر قیادت تأیید او د راتلونکي مشرتابه زیری ورکول، هغه څه دي چې له نورو زعامتونو نه د دوی توپیر په ګوته کوي، هغه څه چې د نړۍ د سیاسي زعامتونو له کړنلاري سره ژور توپیر لري، د نورو سیاسي زعامتونو خصوصیت دا وي چې تر ځان مخکې قیادتونه محکوموي، د دوی په ضد تبلیغات کوي، د ناخوالو عامل ئې ګڼي، د روان بد حالت او ستونزو مسئولیت د دوی په غاړه اچوي، خلکو ته وایي: موږ ته یو ویجاړ نظام، ناکامه اداره، اقتصادي ستونزي، امنیتي مشکلات او اجتماعي کړاوونه په میراث پاته دي، غواړي په دې کار سره له یوې خوا له مخکني قیادت نه د خلکو پام ځان ته راواړوي او له بله پلوه خپله ناکامي توجیه کړي، د دوی بل بد خصلت دا دئ چې په خپلې خوا کې د نوی قیادت راولاړیدو او وده نه خوښوي، هر هغه څوك ټکوي چې د دوی اقتدار او زعامت ګواښي، او د دې امکان او استعداد په کې ګوري چې د دوی ځای به ونیسي او په راتلونکي کې به د ولس قیادت ترلاسه کړي، نه پریږدي د دوی په څنګ کې بل شخصیت وده وکړي، لکه په غرب کې چې همدې ذهنیت د داسې مشهور متل حیثیت غوره کړی چې وایي: لوی قیادتونه ستري وني ته ورته وي چې ترې لاندي بل بوټی شین کیدی نشي، په دې متل کې د غربي سیاسي او اجتماعي قیادتونه او د دوی دا خصلت په ډېره دقیقه توګه انځور شوی، هلته لوی لوی شخصیتونه داسي وي لکه ګڼې او ستري وني چې تر سیوري لاندي ئې بل بوټی او ونه نشي شنه کیدی، همدا د هغوی خصوصیت دئ،

که خروشف راځي باید سټالین محکوم کړي او حتی مجسمه ئې باید محاکمه کړي، که ګورباچوف راځي باید بریژنیف او تر څان مخکې ټول نور زعامتونه په دې متهم کړي چې شوروي اتحاد ئې په یوې ناکامې جګړې کې ښکېل کړ او دا ټولې ستونزې او کړاوونه ئې ده ته په میراث پرېښودل، باید ماوتسه تونګ د هغه چا په لاس محاکمه شي چې د ده د اقتدار په وخت کې ئې د لارښود په سترګه ورته کتل او د ده افکارو ته د خپل اخلاص څرګندولو لپاره به ئې د ده کتابونه په جیب کې ګرځول، همداسې چې هر چا اقتدار له لاسه ورکړی، که څه هم د اقتدار په شپو ورځو کې خلکو د ځانځنې ترپولې د دوی توصیف او ستاینه کړې، د مریي په شان ئې د دوی اطاعت کړی، خو چې د اقتدار له کرسۍ کوز شوی نو خپلو نږدې ملګرو او پلویانو په کلکه محکوم کړی، بیا ئې مجسمې هم محاکمه شوې او رانسکورې شوې، هو! دا د یوې غیردینې ټولنې د زعامت او مشرتابه ځانګړتیا ده چې د اقتدار په وخت کې هیچا ته د دې موقع او مجال نه ورکوي چې وده وکړي او بل شخصیت د دوی تر څنګ تبارز وکړي، حال دا چې د پیغمبرانو په اړه قرآن فرمایي: هغوی د تېرو پیغمبرانو د دعوت تصدیق کوي او د راتلونکو پیغمبرانو د راتلو زېری ورکوي، ځان او خپل پلویان په دې مکلف ګڼي چې په ر اتلونکي پیغمبر به ایمان راوړي او د هغوی ملګرتیا او تأیید به کوي، لکه چې قرآن فرمایي:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ٦

الصف:٦

او هغه وخت راپه یاد کړئ چي عیسی د مریمې زوی بني اسرائیلو ته وویل: یقیناً چي زه د الله له لوري تاسو ته استازی او پیغمبر یم، د تورات تصدیقوونکی او د هغه نبي (د راتلو) زیری ورکوونکی چي له ما وروسته به راځي، نوم ئې احمد دئ، خو کله چي له څرګندو نښو سره ورته راغی وئې ویل: دا خو څرګند سحر دئ.

ګورئ چي عیسی علیه السلام مخکنی پیغمبر، د هغه دعوت او د ده په لاس راغلی کتاب تصدیقوي او د راتلونکي پیغمبر په اړه خلکو ته زیری ورکوي، ذهناً ئې د ده ملګرتیا ته تیاروي او راتلو ته ئې لار آواروي.

قرآن عظیم الشأن موږ ته لارښوونه کوي چي پیغمبران علیهم السلام د دې لپاره رالیږل شوي چي انسان د فلاح او سعادت لاري په موندلو کې د دوی لارښوونو ته اړ او محتاج دی، دا ځکه چي تاسو د دې عالم هر څه داسي ګورئ چي په فطري او طبیعي توګه وحي ورته شوې، د ژوند تګلاره ورښودل شوې، د کوم مقصد لپاره چي پیدا شوی او کوم کار چي ورسپارل شوی، د سر ته رسولو فهم، شعور او اراده ئې ورکړی شوې، پوهیږي چي څه وکړي او څه ونه کړي، څه وخوري او څه ونه خوري، خو انسان چي د کوم ستر مقصد لپاره پیدا شوی، د هغه د سرته رسولو لپاره پر فطري لارښووني برسېره مزید هدایت او لارښووني ته ضرورت لري، که تاسو انسان له حیواناتو سره مقایسه کړئ نو انسان به تر هر څه زیات لارښووني، پالني او ساتني ته اړ او محتاج ومومئ، اکثر حیوانات به داسي وګورئ چي له پیدایښت سره سم، او دنیا ته له راتلو لنډه موده وروسته له مور او پلار نه مستغني او بې نیازه شي، لنډه موده وروسته خوراك کولی شي، که په وچه کې پیدا شي نو په خپلو پښو تلی شي، که په بحر کې پیدا شي نو لامبو وهلی شي، د مور او پلار له وینا پرته همغه څه خوري چي ګټه وررسوي او د هغه څه له خوراکه ډډه کوي چي تاوان ورته لري، خو د انسان ماشوم تر اوږدې مودې شدیداً د مور او پلار پالني ته اړ او

محتاج وي، د اور او د اوبو فرق نشي کولی.

ځومره چي انسان د پلار او مور لارښوونې، پالني او روزني ته اړ دئ همدومره د پیغمبرانو لارښووني ته اړ دئ، هغه د پیغمبر له لارښووني پرته نه خپل ځان پېژندلی شي، نه دا پراخ عالم او کائنات، او نه د الله تعالی په لوري خپله لار، نه په دقيقه توگه د حق او د باطل ترمنځ تفکیك کولی شي، نه د عدل او ظلم ترمنځ توپیر، او نه مفيد او مضر او حلال او حرام سره بېلولی شي، دا سمه ده چي انسان ته عقل او شعور ورکړی شوی چي د دې په مرسته کولی شي څه ناڅه ښه او بد سره بېل کړي، او له دې اړخه ترنورو ژوو مخکي دئ، خو یوازي د عقل او شعور په مرسته، ځان او ټول عالم پېژندل او بیا د یوه جامع او کلي معرفت په رڼا کي خپله تگلاره ټاکل ورته ممکن نه دي، انسان د عقل او شعور په څنگ کي دې ته ضرورت لري چي د لارښووني او هدايت لپاره ئې پیغمبران ولېږل شي، د همدې لپاره الله تعالی د زمانې په هر پړاو کي د خلکو د لارښووني او هدايت لپاره پیغمبران لېږلي.

قرآن عظیم الشأن په دې ارتباط فرمایي:

كَمَآ أَرۡسَلۡنَا فِيكُمۡ رَسُولٗا مِّنكُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِنَا وَيُزَكِّيكُمۡ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمۡ تَكُونُواْ تَعۡلَمُونَ ١٥١ البقره: ١٥١

همداسي لكه چي په تاسو كي مو ستاسو له منځه داسي پیغمبر درولېږو چي زما آيتونه درباندي لولي، ستاسو روزنه كوي، علم او حكمت درښيي او هغه څه درښيي چي نه پرې پوهېدئ.

يعني پیغمبران د دې لپاره لېږل شوي چي د الله جل شأنه آيتونه خلكو ته واوروي، له شرك، فساد او بدكارۍ ئې وژغوري، د دوی ټولنه له

مفاسدو او مظالمو تزکیه او پاکه کړي، د هغوی عقاید تزکیه کړي، هغوی ته کتاب وروښيي، د دې کتاب د پلي کولو او تطبیق طریقه ورزده کړي، دلته له کتاب نه مراد هغه احکام دي چې الله جل شانه په خپل کتاب کې نازل کړي او له حکمت نه مراد د دې احکامو د تطبیق لارې، چارې او طریقې دي. یعنې پیغمبران علیهم السلام هم خلکو ته الهي احکام او د دین او دنیا اړوند ضوابط او قواعد ښيي، هم د دوی د ژوند اهداف او مقاصد ورښيي او هم دغو اهدافو ته د رسېدلو طریقې ورښيي، هم خلکو ته کتاب ښيي او هم د دې کتاب د تطبیق او عملي کولو چارې ورښيي او ټول هغه څه ورښيي چې په خپله پرې پوهېدی نشول.

ګورئ چې په دې مبارك آیت کې موږ ته لارښوونه شوې چې پیغمبران علیهم السلام موږ ته هغه څه هم راښيي چې پرې پوهیدی نشو، (وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمۡ تَكُونُواْ تَعۡلَمُونَ : او هغه څه درزده کړي چې نه برې پوهېدئ، تاسو په هغه د پوهېدو توان نه درلود، درته ممکنه نه وه چې پرې وپوهېږئ.

لَقَدۡ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ إِذۡ بَعَثَ فِيهِمۡ رَسُولٗا مِّنۡ أَنفُسِهِمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمۡ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَإِن كَانُواْ مِن قَبۡلُ لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ١٦٤ آل عمران : ١٦٤

یقیناً چې الله پر مؤمنانو احسان وکړ چې په دوی کې ئې د دوی له منځه داسې پیغمبر مبعوث کړ چې د ده آیتونه پرې لولي، د دوی روزنه کوي او کتاب او حکمت ورښيي، په داسې حال کې چې تر دې د مخه په څرګندې تېروتنې کې وو.

په دې مبارك آیت کې چې د احد د جګړې په ارتباط نازل شوی

مسلمانانو ته ویل شوي: پیغمبر خو هغه څوك دئ چي تاسو د ده په لاس له ضلالت او بې لاریتوبه وژغورل شوئ، د ده بعثت خو پر تاسو د الله تعالی یوه ستره پېرزوینه وه، ده درته حلال او حرام وښودل، ستاسو روزنه ئې وکړه، کتاب او حکمت ئې دروښود، په غنائمو کي غلول خو د ده لخوا خیانت وګڼل شو، تر دې د مخه خو غنیمت یا د زورورو قومندانانو حق ګڼل کېدو او یا د هغه چا چي په لاس کي ئې پرېوتی وو، کمزوري تل ترې محروم وو، ده درته وویل چي غنایم به د جنګ په پای کي راغونډېږي او په ټولو مجاهدینو به مساویانه وېشل کېږي، ولي مو د پیغمبر علیه السلام په اړه بې ځایه تشویشونه کول؟!

په دې اړه د ابراهیم او اسمعیل علیهما السلام په دعا کي کي داسي راغلي:

رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُواْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ١٢٩ البقره: ١٢٩

اې زموږ ربه! په دوی کي په خپله له دوی نه داسي پیغمبر مبعوث کړه چي ستا آیتونه پرې لولي، کتاب او حکمت ورښیي او روزنه ئې کوي، بې شکه چي همدا ته باحکمته عزتمن یې.

قرآن د ابراهیم علیه السلام په قصې کي زموږ په وړاندي د پیغمبرانو علیهم السلام د شخصیت او مأموریت په اړه یو ډېر دقیق او جامع تصویر ږدي، هلته چي وایي: الله تعالی اراده کړې وه چي په مکه کي د توحید بنسټ کېښودی شي او دلته کعبه او د موحدینو د راغونډېدو مرکز جوړ شي، غوښتل ئې دا مرکز د یوه ستر موحد او بت ماتوونکي په مبارك لاس بناء شي، ابراهیم او د ده سرتېری زوی اسمعیل علیهما السلام ئې د دې ستر کار لپاره غوره کړل، هغه په عراق کي د یوه بت لمانځونکي او بت جوړوونکي په کور کي پیدا شو، د نمرود تر سلطې لاندي یوې شرك وهلې

جاهلي ټولني کې، هلته چې خلك هم د ژوندي نمرود په وړاندې سر ټيټوي او هم له مرګ نه وروسته د ده مجسمې ته!! خو ابراهيم عليه السلام ته نه د مړه بت لمانځل د منلو وو او نه د ظالم نمرود واکمني، پلار او قوم ته ئې ويل: دا ستاسو د لاس او ذهن مولود جعلي خدايان نه منم، نه دا بتان، نه دا لمر، سپوږمۍ او ستوري او نه هيڅ فنا کېدونکی په خدايئ منم، الله همغه دئ چې هر څه ئې پيدا کړي. خو کله چې ئې وليدل دا خلك يوازې د ده په بلنې او استدلال له شرك نه لاس نه اخلي، پرېکړه ئې وکړه چې دا بتان رانسکور کړي، پوهېدو چې هم د نمرود ظالمانه واکمني د دغو بتانو په بنسټ ولاړه ده او هم د ولس د مظلوميت او په خوارۍ، ذلت او جهل کې د ژوند کولو عامل ئې همدا بتان او د هغوی لمانځنه. نه ئې د ولس د انتقام پروا وکړه او نه د نمرود له غضب نه وېره، يوازې وو، له يوه تبر نه پرته ئې بل څه نه شو برابرولی، خو دغو اندېښنو د ده اراده او عزم نه شو بدلولی، تبر په لاس د بتانو خونې ته ورننوت، ټول ئې يو په بل پسې رانسکور کړل او تبر ئې د ستر بت په غاړه کې ځوړند کړ او له خونې په ډاډه زړه ووت. خلك له مېلې راوګرځېدل، هلته ئې نمرود لمانځلی وو، کور ته تر تلو مخکې بايد د نمرود بتان هم ولمانځي، خو دلته ئې ناڅاپه ټول بتان مات، نسکور او نړېدلي وموندل او ستر بت مزيد سپك شوی، تبر ئې په غاړه کې، د نورو د ماتولو اتهام ورته متوجه، خو نه اتهام ردولی شي او نه اصلي ماتوونکی ښودلی شي، دا همغه خدايان وو چې خلکو له دوی نه د خپلو حاجتونو ترسره کېدو او د ستونزو د حل طمع کوله او دا ورته تلقين شوې وه چې د ستونزو د حل مرجع دغه ده، ستاسو د مشکلاتو عامل نظام او واکمنان ئې او د دوی تصرفات نه دي، مشکلات مو له دې راولاړ شوي چې دا خدايان درنه ناراضه دي. او دا هغه څه دي چې هر نمرودي نظام تر هر څه مخکې او زيات ورته ضرورت لري. له ابراهيم نه پرته بل څوك په دې کار نه شو تورن کېدی، هغه ئې راحاضر کړ، پوښتنه ئې وکړه: دا کار تا کړی؟ ابراهيم عليه السلام د داسې غونډې، همدې حالت او د بت

ځانځونکو داسي يوې پوښتني ته منتظر وو، وئې ويل: تېر خو د ستر بت په غاړه کي دئ، له هغه پوښتنه وکړئ که خبري کولی شي!! ځواب ئې ورکړ: ابراهيمه! ته خو پوهېږې چي دوی خبري نه شي کولی! هغه همدا ځواب غوښتو، وئې ويل: نو دا تاسو څنګه د هغه څه عبادت کوئ چي نه خبري کولی شي، نه له ځانه ضرر دفع کولی شي، نه بل ته ګټه رسولی شي، افسوس پر تاسو او ستاسو پردغو معبودانو!! د قوم او د دوی د سالار نمرود پرېکړه معلومه وه، زندان، په اور سوزول، داسي سزا چي د نورو لپاره عبرت شي. خو ابراهيم عليه السلام د نمرود له لوري د ده د مرګ او سوزولو د پرېکړي د اورېدو په ځواب کي وويل: د مرګ ژوند پرېکړه هغه ذات کوي چي دا لمر له مشرقه راپورته کوي او په مغرب کي ئې پرې باسي، اور ته د لوېدو په وخت کي ئې ويل: الله راته کافي دئ، هماغه تر ټولو غوره وکيل او نصير. الله تعالی دا ابراهيم د کعبې د جوړولو لپاره له سوزېدو وژغورو، له عراق نه ئې شام ته او بيا له هغه ځايه مکې ته راووست، دلته ئې په بې اوبو او وحشتناك بيابان کي د هاجر او تې خور اسمعيل يوازي پرېښودو امر ورته وکړ، په دې ستر امتحان کي هم بريالی شو، کله چي اسمعيل ځوانی ته ورسېد، په خوب کي ئې داسي څه وليدل چي د اسمعيل د قرباني کولو اشاره ئې ور ته کوله، د ده لپاره همدا اشاره کافي وه، زوی ته ئې دا خبره وکړه، هغه په ځواب کي ورته وويل: پلاره! څه چي درته ويل شوي، هغه ترسره کړه، ما به صابر او مطيع ومومې، په دې لوی او خطرناك امتحان کي دواړه بريالي شول او اوس نو دوی د هغه ستر کار لپاره جوګه شوي چي د ځمکي پر سر د الله مبارك کور، کعبه، د موحدينو قبله د دوی په لاس جوړه شي، دوی چي کله د ديوالونو په اوچتولو لګيا او ډبري ئې يوه د بلې په سر ايښودې، دا وينا ئې په ژبه وه: اې زموږ ربه! له موږ نه ئې قبول کړه، بې شکه چي ته خو ښه پوه اورېدونکی يې. اې زموږ ربه! موږ دواړه درته منقاد او تابع وګرځوه او له اولادې مو تا ته يو منقاد امت او موږ ته زموږ ديني مناسك راوښيه او توبه مو قبوله کړه، يقيناً چي ته ډېر مهربان توبه

قبلوونکی یې. په دوی کې په خپله له دوی نه داسي پېغمبر مبعوث کړه چي ستا آيتونه پرې لولي، کتاب او حکمت ورښيي او روزنه ئې کوي، بې شکه چي همدا ته باحکمته عزتمن يې.

په هغي وېروونکې بيديا کې د دوو مهاجرو او له خپل هيواد نه د شړل شوو په لاس چي کوم کور جوړ شو، دا دئ څلور زره کاله وروسته هم، هر کال تر شلو لکو نه زيات خلك د هغه طواف کوي، هملته د دوی پر پله گام ږدي او همغه څه کوي چي دوی دواړو له خپل رب نه غوښتي وو.

قرآن د بني اسرائيلو او هري هغي مذهبي ډلي غلط تصورات رد کړي چي مذهب او مذهبي مقام موروثي گڼي او گمان کوي چي له پلار نه اولاد ته په ميراث رسي او دا طمع لري چي پېغمبرانو او د الله دوستانو ته د انتساب په وجه د الله د پېرزوينو وړ، د امامت وارث او د جنت مستحق دي، دوی ته ويل شوي چي نه مذهب او عقيده داسي شی دئ چي په ميراث وړل کېدی شي او نه مذهبي مقام داسي مقام دئ چي له پلاره اولاد ته په ميراث رسېدی شي، د الله په دين کې له هر چا سره معامله د ده د عقيدې او عمل له مخي کېږي، له هر چا نه به د خپلو کړو وړو پوښتنه کېږي، پېغمبرانو ته ځان منسوبول او ځان د دوی د مقام او منزلت وارث گڼل او له دې لاري د امتيازاتو ترلاسه کول، دا هغه کارونه دي چي د بني اسرائيلو ټگمارو مذهبي مشرانو کول. دوی ځان د الله د خاصي کورنۍ غړي، د پېغمبرانو ورثه او ځای ناستي گڼل او ابراهيم عليه السلام ته ئې ځان منسوباوو، الله تعالی د دوی په ځواب کې فرمايي: ابراهيم مشرك نه وو، خپل اولاد ته ئې دا غوښتي وو چي د خلکو د ارشاد او هدايت لپاره ئې امامت او قيادت په برخه شي، خو الله تعالی د ده د غوښتنې په ځواب کې ويلی وو: دا مقام د ظالمانو په برخه کېدی نشي، ابراهيم عليه السلام خو کعبه د دې لپاره جوړه کړه چي دا د امن کور وي، د امن وسيله وي، دلته

خلك په ډاډ او اطمئنان سره د الله عبادت او ذکر وکولی شي، ده خو دا تمنا کړې وه چې د دې سیمې اوسېدونکې د الله شاکر بندګان وي، تل په دوی کې داسې پېغمبران مبعوث شي چې دوی ته دین وښیي او له ګناهونو نه ئې وژغوري، ده خو خپل اولاد ته د دې توصیه کړې وه چې د یوه الله عبادت به کوي، د ابراهیم او ستاسو د جد یعقوب علیهما السلام توصیه خو دا وه، تاسو څنګه له خپل شرك، فساد، ظلم، د دین او دینداراتو له دښمنۍ سره سره ځان هغوی ته منسوبوئ؟!!

دا مطلب د قرآن عظیم الشأن په ډېرو ځایونو کې توضیح شوی چې د پیغمبرانو د بعثت نه مخکې تاسو په داسې ناپوهۍ او جهالت کې وئ چې ترې وتلی نشوئ او د سعادت لار مو نشوی موندلی، حتی پیغمبر علیه السلام ته فرمایي:

وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدَىٰ ٧

آیا ضال (لاروركی) ئې ونه موندې چې هدایت ئې کړې .

چې پیغمبر علیه السلام ته داسې خطاب کېږي، د دې معنی دا ده چې انسان من حیث الانسان وحي ته اړ او محتاج دئ، ځکه نو الله تعالی د انسان د هدایت او لارښوونې لپاره وحي رالېږلې او پیغمبر ئې مبعوث کړی.

قرآن عظیم الشأن فرمایي چې څوك پر پیغمبر ایمان نه لري، هغه ئې ځان ته لارښود نه دئ ټاکلی او هغه رڼا ئې نه ده په برخه شوې چې الله تعالی د پیغمبر په لاس رالېږلې، مثال ئې هغه چا ته ورته دئ چې د ژور سیند د اوبو په تل کې وي، د بحر څپې ئې پر سر، یوه د بلې د پاسه، او تر څپو بر پر سیند پربېړې تیارې ورېځې، تیارې یوه د بلې د پاسه، هومره تیاره او داسې تك تور محیط او ماحول چې حتی که خپل لاس راوباسي نه ئې شي لیدلی، یعني هغه د کفر په وجه په داسې یوه تیاره محیط کې واقع

دئ چي حتى خپل ځان هم نشي پېژندلى، څه دا چي خپل ماحول او محيط درك كړى شي، لكه چي فرمايي:

أَوۡ كَظُلُمَٰتٍ فِي بَحۡرٍ لُّجِّيٍّ يَغۡشَىٰهُ مَوۡجٌ مِّن فَوۡقِهِۦ مَوۡجٌ مِّن فَوۡقِهِۦ سَحَابٌۚ ظُلُمَٰتُۢ بَعۡضُهَا فَوۡقَ بَعۡضٍ إِذَآ أَخۡرَجَ يَدَهُۥ لَمۡ يَكَدۡ يَرَىٰهَاۗ وَمَن لَّمۡ يَجۡعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ٤٠ النور:٤٠

او لكه په ژور بحر كې هغه تيارې چي يوه د بلي له پاسه څپو پوښلى وي، او له پاسه ئې ورېځي، تيارې ځيني د ځينو نورو پرسر، كه خپل لاس راوباسي نه ئې شي ليدى، او چاته چي الله كومه رڼا نه وي وركړې نو هيڅ رڼا به ئې په برخه نشي.

قرآن له پيغمبرانو عليهم السلام او د دوى له رسالت او لارښوونو نه منكر كافران له مړو سره تشبيه كوي او فرمايي:

أَوَ مَن كَانَ مَيۡتًا فَأَحۡيَيۡنَٰهُ وَجَعَلۡنَا لَهُۥ نُورًا يَمۡشِي بِهِۦ فِي ٱلنَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُۥ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ لَيۡسَ بِخَارِجٖ مِّنۡهَاۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلۡكَٰفِرِينَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ١٢٢ الانعام:١٢٢

آيا هغه چي مړ وو، بيا مو راژوندى كړ او داسي رڼا مو ورپه برخه كړه چي په هغې سره په خلكو كې تګ كولى شي، هغه چا ته به ورته وي چي په داسي تيارو كې وي چي ترې وتونكى نه وي، كافرانو ته همداسي هغه څه ښايسته شوي چي دوى ئې كوي.

په دې مبارك آيت كې څو ډېري مهمي او اساسي خبري په ايجاز او اختصار سره شوې:

- کفر داسي دئ لکه مرگ او ایمان داسي دئ لکه ژوند، کافر د مړي په څېر دئ او مؤمن د ژوندي په څېر.

- څوك چي کافر وو او الله تعالی ایمان ورپه برخه کړ داسي دئ لکه چي مړ وو او الله تعالی راژوندی کړ.

- د الله تعالی لارښود کتاب داسي دئ لکه روڼ څراغ چي په تیاره کي انسان ته لار ښیي.

- د دې روڼ څراغ په رڼا کي انسان کولی شي د خلکو په منځ کي د تلو لار ځان ته روښانه کړي، دوست او دښمن، صالح او طالح، مؤمن او منافق، ښه او بد وپېژني، لوړي او ژوري ووېني، خنډونه او کړنگونه ورته جوت شي.

- بې ایمانه انسان په یوې کفري ټولني کي هغه چا ته ورته دئ چي په پرېړو تیارو کي پروت وي او د وتلو ټولي لاري پرې بندي وي.

- دا تیاره په حقیقت کي د جهل، شرك او کفر هغه تیاره ده چي د ده پر زړه، دماغ او سترگو ئې سیوری غوړولی، د ده معیارونه ئې مختل کړي، د ده احساسات او مشاعر ئې ځپلي، خپل بدي کړني ئې ورته ښایسته کړې.

دا آیتونه موږ ته ښیي چي انسان پیغمبرانو ته اړ او محتاج دئ، الله جل شأنه د ده د اړتیا رفع کولو او د ده د لارښووني او هدایت لپاره پیغمبران رالېږلي. پیغمبر موږ ته د داسي اسوې او قدوې حیثیت لري چي کتاب د هغه په شخصیت کي عیني تجسم موندلی، یوازي کتاب د انسان د لارښووني لپاره کافي نه دئ، باید الهي کتاب د یوه چا په عملي شخصیت کي څرگند شي، ټول مفاهیم او احکام ئې د هغه په شخصیت کي مجسم شي، د انسان د لارښووني لپاره یوازي دعوت کافي نه دئ بلکي د دعوت ترځنگ داعي او معلم ته ضرورت شته، همدا وجه ده چي الله تعالی خپل کتاب د

پیغمبر په لاس رالېږي.

پیغمبر علیه السلام په مکه مکرمه کې د دعوت په ابتدایي شپو ورځو کې، د دې په ځای چې رسالې او کتابونه ولیکي، شخصیتونه ئې جوړ کړل؛ ځکه چې د دعوت لپاره تر هر څه د مخه داسي داعي په کار دئ چې دا دعوت د هغه په شخصیت کې مجسم شي، کله چې رسول الله صلىالله علیه وسلم دغسې داعیان وروزل او د دعوت چلولو لپاره ئې اجتماع ته وړاندي کړل، ګورئ چې خلك فوځ فوځ د ده خوا ته راتلل او په څنګ کې ئې ودریدل.

قرآن عظیم الشأن په دې اړه فرمایي:

لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا ﴿٢١﴾ الاحزاب:٢١

یقیناً چې تاسو ته د الله په استازي او پیغمبر کې نېکه بېلګه او اسوه ده. هغه چا ته چې الله او د آخرت ورځې ته امید ساتي او الله زیات یادوي.

یعني څوك چې غواړي الله ته د هیلي درلودو په څرنګوالي وپوهېږي او هغه عملونه وپېژني چې په وجه ئې انسان د الله د مرستي، رعایت او عنایت طمعه او هیله کولی شي، نو دا دي له پیغمبر نه زده کړي، څوك چې غواړي وپوهېږي آخرت ته هیله او امید درلودل یعني څه، او غواړي هغه عملونه وپېژني چې په آخرت کې به ګټه وررسوي او له دې لاري کولی شي د نېك آخرت طمعه ولري نو هغه دي آخرت ته د طمعي او هیلي څرنګوالی له پیغمبره زده کړي او څوك چې غواړي د الله د زیات ذکر په څرنګوالي پوه شي باید په دې کې د پیغمبر متابعت وکړي، پیغمبر باید د ده لپاره اسوه او قدوه وي او د هغه په شخصیت کې او د ده د اخلاقو او کړنو په رڼا کې د دې خبرو په حقیقت ځان پوه کړي، د ژوند په ټولو مسائلو کې باید

پیغمبر مونږ ته ښېلګه، اسوه او قدوه وي، الله ته د امید وارۍ په څرنګوالي کې، د آخرت په نسبت ایمان درلودلو او د اعمالو د نتائجو په اړه آخرت ته طمعه او هیله ساتلو او د الله د زیات یادولو او ذکر په څرنګوالي کې باید پیغمبر زمونږ قدوه او اسوه وي.

همدا رنګه قرآن عظیم الشأن پیغمبر علیه السلام ته خطاب کوي او فرمایي:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَـٰكَ شَـٰهِدٗا وَمُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ٤٥ وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ
بِإِذۡنِهِۦ وَسِرَاجٗا مُّنِيرٗا ٤٦ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَضۡلٗا
كَبِيرٗا ٤٧ وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَـٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَـٰفِقِينَ وَدَعۡ أَذَىٰهُمۡ وَتَوَكَّلۡ عَلَى
ٱللَّهِۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ٤٨ الاحزاب: ٤٥ -٤٨

اې نبي! یقیناً چې ته مو شاهد، زېری ورکوونکی، انذار ورکوونکی، د الله په حکم د الله لوري ته بلونکی او لکه روڼ څراغ لېږلی یې. او مؤمنانو ته دا زېری ورکړه چې ستر الهي فضل به ئې په برخه شي، او د کافرانو او منافقینو متابعت مه کوه، ځوروني ئې له پامه وغورځوه، او پر الله توکل وکړه، او الله د وکیل په توګه کافي دئ.

په دې آیتونو کې د پیغمبر علیه السلام څو صفاتو ته اشاره شوې:

- نبي: هغه څوك چې له حقایقو خبر او په خبرو پوه وي.
- رسول: هغه استازی چې له یوه پېغام او رسالت سره لېږل شوی.
- شاهد: هغه څوك چې د یوه مطلب په حقانیت په خپل قول او عمل سره شهادت ورکوي او د نورو لپاره ښېلګه او اسوه وي.
- مبشر: زېری ورکوونکی.

- نذیر: له بدو پایلو او خطرناکو پېښو او عواقبو نه وېروونکی.
- داعیاً الی الله: د الله په لوري بلونکی.
- سراجاً منیرا: روڼ او روښانه څراغ.

په دې مبارکو آیتونو کې نه یوازې د پیغمبر علیه السلام ځانګړتیاوې ښودل شوې بلکې د دعوت د بېلو بېلو مراحلو تسلسل ته هم اشاره شوې، په دې توګه:

د پیغمبرانو هر دعوت له داسې خلکو پیل شوی چې لومړی ئې په خپله پوهه او بصیرت په برخه شوی، الله تعالی د وحې له لارې په حقایقو پوه کړي، بیا له الهي پیغام او رسالت سره د خلکو د هدایت او لارښوونې لپاره لېږل شوي، بیا همدغه پیغام او دعوت د دوی او د دوی د پلویانو په عملي شخصیت کې عیني تجسم مومي، له هر یوه نه د خپل دعوت د ټولو مفاهیمو لپاره ژوندی شاهد او بېلګه جوړ شوی، ګورئ چې دلته په دې صف کې یوازې پوهه او بصیرت کافي نه دئ، بلکې له پوهې وروسته ګڼ شمېر مراحل شته، پیغمبر علیه السلام فرمایي: د علم دوه ډولونه دي: یو ئې هغه چې یوازې په ژبه وي، داسې علم به د قیامت په ورځ د انسان په خلاف حجت ګرځي او بل ئې هغه نافع علم چې د عمل لارښود وي او انسان پرې عمل کوي.

د پیغمبرانو علیهم السلام په لار تلونکي باید د خپلې الهي تګلارې د دقیقې پېژندنې ترڅنګ د الهي پیغام حامل وي، دا پیغام او رسالت باید د دوی په عملي شخصیت کې داسې راڅرګند شي چې هر لیدونکی د دوی په کړنو کې د دې دعوت څرنګوالی او اغېز په خپلو سترګو وګوري. دا ځکه چې پیغمبر علیه السلام د شاهد او ګواه په توګه لېږل شوی، داسې چې د ده عمل د ده د دعوت او رسالت په حقانیت شهادت ورکوي او دا دعوت او عقیده د ده په عملي شخصیت کې په داسې توګه راڅرګندېږي چې هر

لیدونکی د دې عقیدې په حقانیت متقاعد کړي.

د پیغمبر بل مهم صفت دا دئ چې هغه د مبشر په توګه لېږل شوی، د مأیوسو او نا امیدو خلکو طرف ته تللی، هغوی ته ئې امیدواري ورکړې او له یاس او نا امیدې ئې ژغورلي، هغوی ته ئې د ایمان په لار کې د روښانه مستقبل او ځلاندي راتلونکي زېری ورکړی، د پیغمبرانو علیهم السلام په لار تلونکی هر دعوتګر باید تر ټولو د مخه مبشر وي، د یأس او نا امیدۍ مقابله به کوي، هغه دعوتګر چې په خپلې بریا باور نه لري، د خپل رب په رعایت، عنایت او مرستې ئې بشپړ باور نه وي، د خپل دعوت راتلونکي ته هیله من نه وي، مأیوس وي، خپل مخاطب ته د بریا، فتحې، غلبې او روښانه مستقبل زېری نشي ورکولی، هغه یو ناکام داعي دئ، دا ځکه چې له نبوت او رسالت نه وروسته د هر پیغمبر لومړی صفت مبشر دئ، هغه په خپله هیله من دئ، داسې چې تر سختو نه په سخت حالت کې نه مأیوسه کېږي او هغه خپل امت ته هم د روښانه راتلونکي او حتمي بریا او د فتحې زېری ور کوي او د مبشر په توګه د مأیوسو ولسونو طرف ته درومي.

- او هغه نذیر دئ، د ظلم مقابله کوي، د فساد، جهل او شرك مقابله کوي، خلك د فساد، شرك، جهل او ظلم له بدو پایلو وېروي، هغه د منکراتو او مفاسدو په وړاندې چوپ او بې اعتناء نه پاته کېږي، بلکې خلك وېروي، که له یوې خوا مؤمنانو ته د ایمان په خط کې د برې او غوره پایلې زېری ورکوي، له بلې خوا هغه چاته چې له دې لارې منحرف شي او مفسدینو او ظالمانو ته انذار ورکوي او د کفر، ظلم او فساد له بد عاقبت نه ئې وېروي.

- هغه یو دعوتګر دئ، په خپل قول او عمل سره، بلنه ئې د الله تعالی لوري ته وي، نه د ځان لوري ته، او نه د کوم دنیوي غرض او مقصد لپاره، داسې بلونکی او دعوتګر چې د خپل رب په اذن او حکم او د ده له سننو

سره سم خلکو ته بلنه ورکوي، غواړي خلك د الله طرف ته لاړ شي، هغه ته ورنږدې شي، په الهي اخلاقو مزین او سمبال شي.

- هغه په انساني ټولني کې داسي دئ لکه په تیاره کې روڼ او روښانه څراغ، خپله سوزي خو نورو ته رڼا ورکوي، لکه شمع په خپل سر اور وړي چي د نورو ماحول او د پښو مخه روښانه کړي، د نورو لپاره سوزي، د نورو د هدایت او لارښووني لپاره ځان وقفوي، کله چي خلك په تیاره کې وي او روڼ مشعل ته اړوي نو دی د روڼ او روښانه څراغ په څېر دوی ته لار ښيي او له تیارو ئې باسي.

له دغو څرگندونو وروسته د پیغمبر د نورو دندو په اړه فرمایي:

وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَضۡلٗا كَبِيرٗا ٤٧ الاحزاب:٤٧

او مؤمنانو ته د دې خبري زېری ورکړه چي د الله له لوري ئې ستر فضل په برخه دئ.

دوی باید ډاډه وي چي الله تعالی به خپل ستر فضل ورپه برخه کړي، پر دښمنانو به فتحه، برلاسي او غلبه ورکړي او خپل تأیید به د دوی په حال شامل کړي.

بیا فرمایي:

وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَدَعۡ أَذَىٰهُمۡ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ٤٨ الاحزاب:٤٨

د کافرانو او منافقانو اطاعت مه کوه، او اذیت ئې پرېږده، او په الله توکل وکړه چي الله د وکیل په توگه کافي دئ

یعني له کافرانو او منافقینو ځان لري ساته، پام چي په خپل ژوند کې د دوی کړنلاره غوره نکړې، هدف ته د رسېدو لپاره هغه تدابیر غوره نه

کړې چي کافران او منافقان ئې غوره کوي، د دوی د اذیت پروا مه کوه، ځان الله تعالی ته وسپاره چي هغه درته کافي دئ.

دا آیتونه موږ ته ښیي چي پیغمبرعلیه السلام د خلکو لپاره داسي اسوه او قدوه ده چي باید په هر څه کې په هغه پسي اقتدا وکړي.

قرآن د پیغمبرانو علیهم السلام له بعثت نه مخکې د خلکو حالت او د دوی له بعثت نه وروسته حالت داسي انځور کړی:

كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ٢١٣

خلك ټول یو امت او ټولی وو، نو الله زېری ورکوونکي او انذار ورکوونکي پیغمبران ولېږل او له دوی سره ئې حقیقي کتاب راولېږو ترڅو د خلکو ترمنځ په هغه څه کې پرېکړه وکړي چي دوی په کې اختلاف کړی وو او اختلاف خو له هغو پرته بل چا نه وو کړی چي کتاب ورکړی شوی وو او دا هم په خپلو کې د کینې په وجه او وروسته له هغه چي څرګندي نښي ورته راغلې، نو الله په خپل حکم سره هغه کسان په مختلف فیه شیانو کې هدایت کړل چي ایمان ئې راوړی وو او الله خو چي هرڅوك وغواړي د سمي لاري په لوري ئې هدایت کوي.

یعني خلك د پیغمبرانو له بعثت نه مخکې یو شاني له حق نه بې خبره، په اختلافاتو اخته، بې لاري او په ظلم، جهل او فساد کې غرق ول، الله تعالی د دوی د لارښوونې لپاره داسي پیغمبران راولېږل چي بې لاري

انسانان له خپل بد عاقبت نه ووېروي او ورته ووايي چې ستاسو د دې اوسني فردي ژوند، اجتماعي او اقتصادي نظام، اخلاقي روابطو او د راکړې ورکړې طريقه بدې پايلې لري، هم په دې دنيا کې او هم په بلې دنيا کې، خو که له دې لاس واخلئ، حق ته غاړه کېږدئ، په الله او آخرت ايمان راوړئ، د الله دين ته تسليم شئ، نو د دنيا او آخرت نېك بختي او سعادت به مو په برخه شي. پېغمبر هم بشير وي او هم نذير، د ده د دعوت وارثان به هم بشير او هم نذير وي، د بدانو او ظالمانو مخې ته به ودرېږي او د ظلم او فساد له بدو پايلو به ئې وېروي او مظلومانو ته به د حق لار ښيي او په سمه لار د تلو د نېکو پايلو زېرى به ورکوي.

همداراز قرآن فرمايي:

وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۖ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٤٨ الانعام: ٤٨

او موږ پيغمبران نه لېږو مګر زېرى ورکوونکي او وېروونکي، نو چا چې ايمان راوړ او (ځان ئې) اصلاح کړ، نو نه به څه وېره پرې وي او نه به غمجن شي.

دا مبارك آيت موږ ته ښيي چې:

- د پيغمبرانو عليهم السلام اساسي دندي دا دي چې نېکانو ته په دنيا او آخرت کې د ښې او روښانه راتلونکې زېرى ورکړي او بدان د خپلو ګناهونو له بدو پايلو ووېروي، که پيغمبرانو يوازې نېکانو ته د جنت زېرى ورکولی، فضايل ئې بيانولی، په بدانو ئې غرض نه درلودی، دوی ئې د ظلم او فساد له بدو پايلو نه وېرولی، په دوی ئې نيوکې نه کولی، له ظلم او فساد نه لاس اخيستو ته ئې نه رابللی، نو هيڅکله به د دوی له مخالفتونو سره نه مخامخ کېدل. د پيغمبرانو عليهم السلام د ورثه وو دنده هم دا ده چې

بشیر او نذیر به وي، چا چي هغه کار وکړ او دا نه، رښتینی وارث نه دئ، څوك چي د ظالمانو او بد کارانو له مخالفت سره مخامخ نه وو، د پیغمبرانو علیهم السلام په لار روان نه دئ.

- چا چي ایمان راوړ او (ځان ئې) اصلاح کړ، هغه ته نه له هیڅ څه نه وېره په کار ده او نه په هیڅ څه ویر، که د خطرناکو دښمنانو له مخالفتونو سره مخامخ شو وېره دي نه لري او که د الله تعالی په لار کې ئې څه له لاسه ورکړل ویر دي پرې نه کوي.

د پیغمبرانو په دعوت او پیغام کې هم اهداف ښودل شوي او هم اهدافو ته د رسېدلو لاري په گوته شوي، لکه چي قرآن فرمایي:

هُوَ ٱلَّذِیٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِینِ ٱلۡحَقِّ لِیُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّینِ كُلِّهِۦ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُشۡرِكُونَ ٩ الصف:،

الله هغه ذات دئ چي خپل پیغمبر ئې له هدایت او حق دین سره ولېږو چي په ټولو ادیانو ئې غالب کړي که څه هم مشرکان کرکه ولري.

گورئ چي الله تعالی خپل پیغمبر ته هم حقیقي دین ښودلی او هم ئې تگلاره او د دې دین د پلي کولو او پر ټولو ادیانو د غالبولو لار ئې ورښودلې، یعني د پیغمبرانو علیهم السلام په پیغام کې هم اهداف ښودل شوي او هم تگلاره او خط مشي او اهدافو ته د رسېدلو لار، د پیغمبرانو په دعوت کې دا دواړه قضیې توضیح شوي: هم ضوابط، اجتماعي نظام، قوانین، شریعت او احکام ښودل شوي او هم د دې ضوابطو، مقرراتو او اجتماعي نظام او د هغه د خاصو مناسباتو د پلي کولو طریقې او لاري تشریح شوې.

په پیغمبرانو د ایمان غوښتني

پر پیغمبرانو د ایمان مهمي او اساسي غوښتني دا دي:

توقیر او تعظیم:

پر پیغمبرانو د ایمان لومړۍ غوښتنه دا ده چي مؤمن انسان به د دوی توقیر او تعظیم کوي، هومره تعظیم او توقیر چي له الله تعالی رالاندي تر بل هر چا زیات وي او په دې کي هیڅوك له دوی سره برابر نکړی شي. قرآن عظیم الشأن په دې اړه صحابه وو ته حکم کوي چي پام کوئ کله چي د پیغمبر سره په مجلس کي ناست یاست داسي نه چي ستاسو غږ تر پیغمبر اوچت شي، لکه چي فرمایي:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَرْفَعُوٓاْ أَصْوَٰتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ ٱلنَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُواْ لَهُۥ بِٱلْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَـٰلُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ٢ الحجرات: ٢

اې د ایمان خاوندانو! خپل غږونه د پیغمبر تر غږ مه اوچتوئ او هغه ته په جګ غږ سره خبره مه کوئ، هغسي لکه چي ستاسو ځیني ځینو نورو ته غږ کوئ، داسي نه چي عملونه مو حبط شي حال دا چي نه پوهېږئ.

په دې مبارك آیت کي که له یوې خوا صحابه وو ته ویل شوي چي له پیغمبر علیه السلام سره په مجلس کي به د دې خیال ساتئ چي غږ مو د ده تر غږ لوړ او جګ نشي، په لوړ غږ به له هغه سره خبري نه کوئ، له لري

به هغه ته په لوړ غږ نعرې نه وهئ، دا د ایمان منافي حرکات دي، په دې سره د انسان ایمان او نېك عملونه ضایع کېدی شي، که صحابه په دې مکلف وو چې د پیغمبر علیه السلام د حضور آداب به مراعاتوي، موږ په دې مکلف یو چې کله د رسول الله صلی الله علیه وسلم احادیث اورو باید ساکت او چوپ وو او په غور او دقت سره ئې واورو، د هغه د نوم په اورېدو سره باید درود پرې ووایو، د پیغمبر علیه السلام د هري وینا په وړاندي خپله رأیه لري وغورځوو. د همدې آیت په استناد حتی علماء، مفسرین او محدثین وایي چې دا له دیني اخلاقو څخه دئ چې مسلمانان به له خپلو مشرانو سره په معامله کې د دې خبرې مراعات کوي چې غږ ئې د دوی تر غږ لوړ نشي، شاګرد به له خپل استاد سره، د ډلې مجاهد به له خپل سرخېل سره او ټول مسلمانان به د خپلې ټولني او اجتماع له مشرانو سره همدغه اخلاقي چلند مراعاتوي.

له بلې خوا فرمایي چې پام کوئ ستاسو غږ د پیغمبر علیه السلام تر غږ اوچت نشي، که نه ستاسو عملونه به حبط شي، په داسې حال کې چې نه به پوهېږئ، یعني په دې کار سره د انسان عملونه حبط او هدر کېږي، د پیغمبر توقیر، احترام او تعظیم هومره اهمیت لري چې د عدم مراعات په نتیجه کې ئې د انسان عملونه حبط کېږي. چا چې پر پیغمبرانو علیهم السلام استهزاء کړې، الله جل شأنه په شدید عذاب اخته کړي، لکه چې قرآن فرمایي:

وَلَقَدِ ٱسۡتُهۡزِئَ بِرُسُلٖ مِّن قَبۡلِكَ فَأَمۡلَيۡتُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ ثُمَّ أَخَذۡتُهُمۡۖ فَكَيۡفَ كَانَ عِقَابِ ٣٢ الرعد:٣٢

او یقیناً چې تر تا مخکې پیغمبرانو باندې استهزاء شوې، نو موږ هغو کسانو ته چې کافران شوي وو مهلت ورکړ، بیا مو ونیول، نو وګوره چې دا څنګه عذاب وو.

چا چي پر پيغمبرانو استهزاء کړې، الله جل شأنه مؤاخذه کړي او خپل عذاب ئې پرې نازل کړی. نو وګوره چي دا عقاب او نيونه څنګه وه؟ وګوره چا چي پر مخکنيو پيغمبرانو استهزاء او تمسخر کړی او د هغوی احترام او توقير ئې نه دی ساتلی، پايله ئې څنګه وه، الله تعالی څنګه تعذيب کړل.

همدا راز فرمايي:

وَلَقَدِ ٱسۡتُهۡزِئَ بِرُسُلٖ مِّن قَبۡلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُواْ مِنۡهُم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ١٠ الانعام:١٠

او يقيناً تر تا نه په مخکنيو پيغمبرانو استهزاء شوې، نو پر هغو چي ملنډې به ئې پرې وهلې، همغه څه واقع شول چي استهزاء ئې پرې کوله.

يعني د پيغمبرانو عليهم السلام کومي خبري چي دوی د ملنډو وړ ګڼلې او ملنډې ئې پرې وهلې، همغه رښتيا شوې، دوی نه د کمزورو او ضعيفو مؤمنانو بريا او د ځواکمنو کافرانو ماتې د منلو وړ خبره ګڼله او نه دا چي د الله تعالی عذاب به پر کافرانو نازلېږي، دواړه خبري رښتيا شوې.

يعني دوی د پيغمبرانو د دې خبرو په نسبت استهزاء کوله چي د خپلو بدو عملونو جزا به ګوري، او دا چي د کفر، ظلم، فساد او شرك په نتيجه کې به د الله جل شأنه عذاب په دوی نازلېږي، بالآخره همغه عذاب په دوی نازل شو په کوم چي دوی استهزاء کوله.

ژوره مينه:

په پيغمبرانو باندي د ايمان بله تقاضا دا ده چي انسان به له پيغمبر سره دومره مينه او محبت ساتي چي له الله جل شأنه رالاندي له هيچا او هيڅ څه سره دومره مينه ونه لري، لکه چي قرآن عظيم الشأن فرمايي:

قُلۡ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمۡ وَأَبۡنَآؤُكُمۡ وَإِخۡوَٰنُكُمۡ وَأَزۡوَٰجُكُمۡ

وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ٢٤ التوبه:٢٤

(ورته) ووايه: که ستاسو پلرونه، ستاسو زامن، ستاسو ورونه، ستاسو ښځي، ستاسو خپلوان، ستاسو هغه مالونه چي ذخيره کړي مو دي، هغه تجارت چي د بازار د سوړوالي او کساد نه ئې وېرېږئ او هغه بنګلې چي ورسره مينه ساتئ، (که دا ټول) تاسو ته له الله نه، د هغه له پيغمبر نه او د الله په لاره کې له جهاد نه غوره وي نو انتظار وکړئ چي الله خپله فيصله صادره کړي، او الله دا فاسق قوم نه هدايت کوي.

د دنيا هر هغه څه چي انسان ورسره مينه ساتي په دې آيت کې راخلاصه شوي، که تعلقات دي، که دوستان او خپلوان دي، که شتمني، مال، دولت، تجارت او بنګلې دي، هر څه چي دي دا ټول يوې خوا ته او الله، د هغه پيغمبر او د الله په لاره کې جهاد بلې خوا ته، که د چا مينه او محبت له دغو سره وي او هغه ورته تر الله تعالی، د هغه تر پيغمبر او د الله تعالی په لار کې تر جهاد غوره وي، نو دا کسان فاسقان دي او د الهي هدايت دروازې د هغوی پرمخ تړل شوي دي، الله ئې نه هدايتوي او له الهی هدايت نه محروم دي.

دا د انسان داېمان د تللو لپاره ستر او حساس معيار او ملاك دئ، په دې سره هره لحظه انسان خپل اېمان سنجولی شي، هره لحظه د دې سوال راپيدا کېږي چي آيا ته اېمان ته ترجېح ورکوې، الله ته، د هغه پيغمبر ته، او د الله په لاره کې جهاد ته او که پلار، زامنو، ورونو، خپلوانو، ښځي، مال، تجارت او بنګلو ته ترجېح ورکوې؟ انسان هره شېبه د خپل اېمان په اړه د

همدغه معيار او ملاك او تلي په اساس قضاوت کولی شي، د چا چي تر الله نه د دې شيانو سره محبت زيات وي، هغوی فاسقان دي، د الله له هدايت نه محروم دي، د هغوی پرمخ د هدايت دروازې تړل شوې دي.

د دغه آيت په استناد پيغمبر عليه السلام فرمايي:

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ النَّبِىَ صلى الله عليه وسلم: لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

ستاسو د يوه ايمان نه قبليږي تر څو چي زه ورته له خپل پلار، اولاد او تر ټولو خلکو محبوب نه وم.

کامل اطاعت:

په پيغمبرانو باندي د ايمان بله تقاضا دا ده چي د خپل فردي او اجتماعي ژوند په ټولو برخو کې به د پيغمبر اطاعت کوو، لکه چي قرآن عظيم الشأن فرمايي:

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ وَلَوۡ أَنَّهُمۡ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ جَآءُوكَ فَٱسۡتَغۡفَرُواْ ٱللَّهَ وَٱسۡتَغۡفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ لَوَجَدُواْ ٱللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ٦٤ النساء:٦٤

او هيڅ پيغمبر مو له دې پرته د بل څه لپاره نه دئ لېږلی چي د الله په حکم سره ئې اطاعت وشي او که دوی هغه وخت درته راغلي وی چي پر خپل ځان ئې ظلم کړی وو، بيا ئې له الله څخه مغفرت غوښتی وی او پيغمبر هم ورته بخښنه غوښتې وی، نو الله به ئې مهربان توبه منونکی موندلی وو.

په دې جامع آيت کې څو ډېري ستري لارښووني شوې:

- الله تعالی خپل پېغمبران د دې لپاره رالېږي چې اطاعت ئې وشي، په دوی پسې اقتداء وشي، لارښود او مقتداء وګڼل شي، دوی یوازې پېغام راوړونکي نه دي، چې خلك به ئې فقط پېغام اوري او بیا به پخپله خوښه عمل کوي، نه، دوی د الهي پېغام عیني تجسم وګڼئ، که غواړئ په دې پوه شئ چې الله تعالی څنګه انسان خوښوي، نو دا غوره او الله ته خوښ انسان د پېغمبر په څېره کې وګورئ، که غواړئ پوه شئ چې د الله په دین عمل کول څنګه وي، نو په دین د عمل کولو رښتیني بېلګه پېغمبر دئ.

- که کله کومه غلطي درنه وشوه، په کومې قضیې کې دې له پورتني اصل نه مخالفت وکړ او د پېغمبر اطاعت درنه پاته شو او د هغه په سنت دې عمل ونکړ، نو له الله تعالی بخښنه وغواړه، توبه وکړه. الله مهربان توبه منونکی دئ، توبه او توبه کوونکی خوښوي، نه یوازې دا چې توبه قبلوي او ګناه بخښي؛ بلکې پر توبه کوونکي مزید مهرباني هم کوي.

یعني د پیغمبر د بعثت مقصد دا دئ چې انسان به په ټول ژوند کې او د ژوند په ټولو اړخونو، ابعادو او قضایاوو کې د پیغمبر اطاعت کوي، په هغه پسې به اقتدا کوي، هغه به د ځان لپاره اسوه او قدوه ګڼي او په ټول ژوند کې به د یوه مطیع بنده په توګه د پیغمبرانو په نقش قدم درومي.

دې مطلب ته په بل آیت کې داسې اشاره شوې:

مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدۡ أَطَاعَ ٱللَّهَۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ عَلَيۡهِمۡ حَفِيظٗا ٨٠ النساء:٨٠

ځوك چې د پېغمبر اطاعت وکړي، په حقیقت کې ئې د الله اطاعت کړی او ځوك چې مخ واړوي نو ته مو پردوی ځارونکی نه یې لېږلی.

د پېغمبر اطاعت په حقیقت کې د الله تعالی اطاعت دئ او له ده نه مخالفت له الله تعالی نه مخالفت، ځکه پیغمبر هیڅ خبره له ځانه نه کوي،

د هغه هره خبره وحي ده، د پېغمبر دنده دا ده چي د الله پېغام خلکو ته ورسوي، هغه د الله استازی دئ، نه د خلکو څارندوی، له ده نه دا پوښتنه نه کېږي چي ولې ئې خلك له مخالفت نه منع نه کړی شو، دی په دې نه دئ مکلف شوی، مکلفیت ئې دا دئ چي خلکو ته د الله دین ورسوي.

که د قرآن په آیتونو کې لږ غور وکړئ نو دا به په صراحت سره ومومئ چي کوم پیغمبر کوم قوم ته تللی او هغوی ته ئې بلنه او دعوت ورکړی، قرآن د دوی دعوت په دغو دوو ټکیو کې خلاصه کوي:

فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ١٠٨ الشعرا:١٠٨

له الله ووېرېږئ او زما اطاعت وکړئ.

هر پیغمبر خپل قوم ته همدا دوه خبري کړې: له الله ووېرېږئ او زما اطاعت وکړئ.

د استهداء لپاره پیغمبر ته رجوع:

په پیغمبر باندي د ایمان بله تقاضا دا ده چي انسان به د استهداء، لارښووني او هدایت لپاره د پیغمبرانو دعوت ته د وروستۍ او آخري مرجع په توګه رجوع کوي، د ژوندانه د هري پېښي او هري قضیې په اړه به د پیغمبر علیه السلام د ارشاداتو په رڼا کې پرېکړه کوي، مخکې له دې چي د کوم کار په ارتباط پرېکړه وکړي، د کوم اقدام اراده وکړي، د تګ لپاره کوم لوری او استقامت انتخاب کړي، باید وګوري چي پیغمبر علیه السلام د هغه په اړه څه ویلي، کله چي د پیغمبر علیه السلام د ارشاداتو په رڼا کې ورته معلومه شوه چي صحیح لوری کوم دئ، په پوره ډاډ او اطمئنان سره به په همدغه لار درومي، نه به په خپله ښي او کیڼ لوري ته د تلو تکل کوي او نه به د بل چا وینا ته اعتناء کوي، له پیغمبر علیه السلام نه را لاندي به د بل چا اطاعت په هغه صورت کې کوي چي له هغه نه اطاعت د الله او د

پیغمبر اطاعت وي، د هغه خبره د پیغمبر له خبري سره ورته وي، په هغې مبتني او مستنده وي، له هیچا نه به مستقل بالرأی اطاعت نه کوي، هیچا ته به د وروستۍ مرجع په توگه رجوع نه کوي، پیغمبر به آخرینه مرجع گڼي، قرآن همدغسي فرمایي:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا ٥٩ النساء: ٥٩

اې مؤمنانو! د الله اطاعت وکړئ او د پېغمبر او د خپلو چارواکو اطاعت وکړئ، نو که په کوم څه کې مو په خپلو کې شخړه وکړه، نو الله او پېغمبر ته ئې راجع کړئ، که پر الله او د آخرت په ورځ ایمان لرئ، دا ډېر غوره دئ او د پایلې له لحاظه ډېر ښایسته.

په دې مبارك آیت کې مسلمانانو ته حکم شوی چې له حکامو او چارواکو سره د اختلاف په صورت کې به شخړه او منازعه الله تعالی او د هغه رسول ته، یعني د الله کتاب او د پیغمبر علیه السلام سنت ته راجع کوي، له دې حکم څخه دا حقیقت په ډاگه معلومېږي چې امیر په مشوره مکلف دئ، د اختلاف په صورت کې ده ته د وروستۍ پرېکړې حق نه دئ ورکړی شوی، وروستۍ فیصله به د قرآن او سنت له مخې کېږي او همدا پر الله او د آخرت پر ورځې د ایمان تقاضاء گڼل شوې. یعني که د کومې مسئلې په اړه او د کومې قضیې په باب، ستاسو په منځ کې اختلاف راپیدا شو، نود اختلاف دحل وروستۍ مرجع به کتاب الله او سنت رسول الله گڼئ، پیغمبر ته به رجوع کوئ، ستاسو د استهداء لپاره به وروستئ مرجع له الله تعالی وروسته پیغمبر وي.

... وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ٧ الحشر:٧

پیغمبر چي تاسو ته څه درکړي هغه واخلئ او له څه ئې چي منع کړئ له هغه ډډه وکړئ او له الله ووېرېږئ. یقیناً چي الله شدید العقاب دی.

همدا راز قرآن فرمایي:

وَمَا كَانَ لِمُؤۡمِنٖ وَلَا مُؤۡمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمۡرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُ مِنۡ أَمۡرِهِمۡۗ وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ ضَلَّ ضَلَٰلٗا مُّبِينٗا ٣٦ الاحزاب:٣٦

او مؤمن نارینه او با ایماني ښځي ته نه ښایي چي کله الله او د هغه رسول د کوم کار فیصله وکړي بیا دي دوی ته په خپل کار کي څه اختیار وي.

یعني د کوم څه په اړه چي د الله تعالی په کتاب او د پیغمبر علیه السلام په سنت کي وضاحت شوی، دا به وروستۍ پرېکړه ګڼي، ځان ته به دا اختیار نه ورکوي چي بل څه ووایي او بله پرېکړه وکړي، بیا به چار او ناچار، له ځنډ او تأخیر پرته منله او اطاعت کوي.

حکمیت:

په پیغمبرانو باندي د ایمان بله تقاضا دا ده چي انسان به د حکمیت لپاره او د خپلو شخړو او منازعاتو د حل و فصل لپاره پیغمبر ته رجوع کوي، هغه به ستا په ټولو قضایاوو او شخړو کي حکم وي، ستا د اختلافاتو د حل و فصل وروستۍ مرجع به هغه څه وي چي پیغمبر راوړي، د هغه سنت، د هغه اسوه او هغه دین چي ده راوړی، لکه چي قرآن عظیم الشأن

فرمايي:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ٦٥ النساء:٦٥

نو نه، ستا په رب قسم چي تر هغه ئې ايمان نه دئ راوړی چي تا په خپلمنځيو شخړو کي حکم ونه ګرځوي، بيا ستا د پرېکړي په اړه په خپلو زړونو کي تنګوالی ونه مومي او په بشپړه توګه تسليم نه شي.

اې پيغمبره! ترڅو چي تا په خپلو شخړو کي حکم ونه نيسي او بيا ستا په پرېکړي راضي نه شي او په خپلو زړونو کي هيڅ حرج احساس نه کړي او عملاً انقياد ونکړي، مومنان نشي بلل کېدی او د ايمان ادعا ئې نشي قبليدی. له دې آيت نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چې د ايمان د قبليدو لاندي شرايط دي:

- شخړې او منازعات شريعت ته محول کول.
- د اسلام په هري پرېکړي رضايت.
- او هر حکم ته ئې عملاً غاړه ايښودل.

يعني د حکميت لپاره پيغمبر او د هغه سنت ته رجوع، په فيصلې ئې قناعت او رضايت او عملاً د هغه په وړاندي انقياد او اطاعت، دا درې شرطونه به پوره کېږي بيا به الله جل شأنه د چا ايمان قبلوي، له دې پرته ئې د ايمان دعوی اعتبار نه لري.

هدف او تګلاره د پيغمبر په متابعت کي ټاکل:

په پيغمبرانو باندي د ايمان بله تقاضا دا ده چي موږ به د خپل فردي او اجتماعي ژوند په ټولو اړخونو کي، اهداف او اهدافو ته د رسېدلو

تګلاره، د پیغمبر په دعوت او سنت کې لټوو، له خپلې خوا او په خپله خوښه به نه اهداف ټاکو او نه اهدافو ته د رسېدلو تګلارې او پالېسي، بلکې د دواړو په اړه به د پیغمبر علیه السلام سنت او لارښوونو ته رجوع کوو.

ځيني کسان داسي دي چي که اهداف له دين اخلي، نو هدف ته د رسېدو طريقه او تګلاره په خپله خوښه ټاکي، ګمان کوي چي په دې برخه کې انسان ته کاملاً آزادي ورکړى شوې او په څه قيد او شرط ملزم او مکلف نه دئ، کولى شي په خپلو خاصو ظروفو او شرائطو کې څنګه چي ئې زړه غواړي عمل وکړي او د خپل تشخيص او درك په رڼا کې چي څه کول غواړي هغه وکړي او چي کومه تګلاره غوره ګڼي اختيار ئې کړي، هر څه کول ځان ته جائز ګڼي، حال دا چي مسلمان مکلف دئ د شرعي او نېکو اهدافو د لاسته راوړلو لپاره نېکې او شرعي وسيلې اختيار کړي، نه ناجائزې وسيلې او هر هغه څه چي د ده زړه ئې غواړي، قرآن فرمايي:

هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ لِيُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُشۡرِكُونَ ٩ الصف:٩

الله هغه ذات دئ چي خپل پيغمبر ئې له هدايت او حق دين سره ولېږو، چي پر ټولو اديانو ئې غالب کړي، که څه هم مشرکان کرکه ولري.

يعني د پيغمبر په لاس لېږل شوی لارښود حقيقي دين نه له نورو اديانو سره د روغي جوړې لپاره راغلی او نه د دې لپاره چي دنيا له نورو اديانو سره ووېشي، چي په يوه برخه ئې دا دين حاکم وي او په نورو برخو کې نور اديان، د دې لپاره هم نه دئ راغلی چي د انسان ژوند له نورو اديانو سره ووېشي چي د ژوند په ځينو اړخونو دا دين حاکم وي او په نورو ابعادو کې ئې نور اديان، بلکې دا دين راغلی چي پر ټولو نورو اديانو غالب شي، که څه هم مشرك عناصر له دې نه کرکه ولري، مشرك عناصر يا

هغه دي چي اديان سره خلطوي، څه برخه له يوه دين نه اخلي او څه له بل نه، اهداف په دين کې لټوي خو تګلاره په خپله خوښه او د خپل ذهن او تصور مطابق ټاکي، او يا هغه چي په الوهيت او ربوبيت کې له الله جل شانه سره بل څوك شريکوي، که څه هم دا مشرکين له دې نه کرکه لري چي د الله دين دي پر ټولو اديانو غالب شي، پر ټولې نړۍ او د ژوند پر ټولو برخو دي يوازي دا دين حاکم وي، خو د الله جل شأنه فيصله دا ده چي دا دين به په ټوله زمکه او په ټولو اديانو غالبوي. دې مطلب ته په بل ځای کې هم اشاره شوې:

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ٢٨ الفتح:٢٨

الله هغه ذات دئ چي خپل پيغمبر ئې له هدايت او حق دين سره لېږلی چي پر ټولو اديانو ئې غالب کړي. او الله د شاهد په توګه کافي دئ.

يعني الله تعالی په دې خبري شهادت ورکوي چي د خپل پيغمبر په لاس لېږلی دين ئې د غلبې او حاکميت لپاره لېږلی، نه له نورو اديانو سره د روغي جوړي لپاره.

د پيغمبرانو عليهم السلام د حقانيت د اثبات لپاره دا خبره کافي ده چي له آدم عليه السلام نه تر محمد عليه السلام پوري په زرګونو پيغمبران، کله يو له بل سره نږدې او کله ډېر سره لري، هم د زماني له پلوه او هم د ټاټوبي او مبعث له پلوه، يو د نړۍ په يوه ګوټ کې او بل ئې په بل ګوټ کې، يو په يوې پېړۍ کې او بل ئې په بلي کې مبعوث شوی، ژبې ئې هم سره بېلي؛ خو د ټولو پيغام سره ورته، ټولو د ظالمانو مقابله کړې، مظلومان ئې خوا ته راغونډ شوي، د ټولني صالح وګړو د دوی ملګرتيا کړې او مفسدينو د دوی مخالفت ته ملا تړلې، ټولو خپلو خپلو مخاطبينو ته څو اساسي خبري کړې:

- د الله تعالی عبادت وکړئ چي له ده پرته بل معبود نشته.
- قیامت راتلونکی دئ، حساب و کتاب په مخکي لرئ، د خپلو کړو وړو سزا به حتماً گورئ.
- د پیغمبر اطاعت وکړئ چي الله تعالی ته او دنیوي او اخروي سعادت ته د رسېدو لار همدا ده.
- هر بد کار گناه ده، هر هغه څه دربانديي حرام دي چي تا ته يا بل ته تاوان رسوي.
- له گناه او حرام نه ځان وساتئ، پر خپل جائز حق قناعت وکړئ او د بل پر حق له تېري ډډه وکړئ.

د دوی د پیغام، تگلاري او شعارونو ورته والی ښيي چي د ټولو د الهام منبع او مرجع يوه ده، له دوی سره د ټولني د صالح وگړو ملگرتيا او د ظالمانو، مجرمينو، جنايتکارانو او مفسدينو دښمني او مخالفت ښيي چي د الله تعالی له لوري او د انسان د ژغورني لپاره لېږل شوي. د پيغمبرانو عليهم السلام په اړه له دې پرته بل څه ويل او بله عقيده درلودل؛ د انصاف، عدل او عقل خلاف او ظالمانه قضاوت او حکم دئ.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أشهد أن لاَ إِلٰهَ إِلاَّ أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ